

УДК 338.48:004.03

JEL L83, O33, R11

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-12-20>**Смірнова К.В.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4680-8369>

Kateryna Smirnova

Odesa I.I. Mechnikov National University

Колонтай С.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8699-7320>

Svitlana Kolontai

Odesa I.I. Mechnikov National University

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СМАРТ-ТУРИЗМУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНОГО НАПРЯМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF SMART TOURISM DEVELOPMENT AS A PERSPECTIVE DIRECTION FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S RECREATIONAL AND TOURISM SPHERE

Анотація. У статті досліджено смарт-туризм як перспективний напрям сталого розвитку рекреаційно-туристичної сфери України в умовах глобальної цифровізації та посилення впливу інноваційних технологій у туристичній діяльності. Визначено переваги смарт-туризму як інструменту підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій, оптимізації використання рекреаційних ресурсів і забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку територій для різних зацікавлених груп. Визначено ключові характеристики смарт-туризму, розкрито його взаємозв'язок із концепцією сталого розвитку та сформовано перелік пріоритетних смарт-інструментів для розвитку туристичної галузі України. Отримані результати стануть інструментальною базою для побудови ефективних моделей управління туристичними дестинаціями, програм цифровізації туризму та механізмів публічного управління рекреаційно-туристичною сферою, посилення брендингу територій.

Ключові слова: смарт-туризм, сталий розвиток, рекреаційно-туристична сфера, туризм, туристичні дестинації, інновації, публічне управління, брендинг.

Abstract. Introduction. The modern recreational and tourist sphere of Ukraine is faced with a double challenge, namely the need for rapid recovery in the post-war period and the need for a radical digital transformation. Traditional tourism management models are exhausting their resources, not ensuring the proper level of personalization of services and rational use of natural resource potential. In this context, the concept of smart tourism arises, which is based on the use of innovative technologies to increase the efficiency of the industry. However, in Ukraine, the mechanisms for implementing "smart" technologies are often considered separately from the principles of sustainable development, which creates the risk of technogenic load on recreational areas instead of their preservation. The purpose of the article is to substantiate the theoretical foundations and determine the prospects for the implementation of smart tourism as an innovative direction of sustainable development of the recreational and tourism sector of Ukraine, as well as to identify key areas of its implementation, taking into account modern challenges and the potential of digital technologies, including to strengthen the branding of territories. **Methods.** The following methods were used in the research process: the method of theoretical generalization, statistical and economic analysis, comparative analysis, classification and typification, tabular and graphical method. **Results.** The integration of smart technologies into tourism activities contributes to the formation of competitive brands of tourist destinations, improving the quality of the tourist product and ensuring sustainable development of territories. The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use in the formation of strategies for the development of tourist destinations, tourism digitalization programs and mechanisms for public management of the recreational and tourism sector, and strengthening the branding of territories. **Conclusion.** The implementation of smart tourism opens up new opportunities for tourists, businesses and local communities, increases the attractiveness of tourist destinations.

Keywords: smart-tourism, sustainable development, recreational and tourism sector, tourism, tourist destinations, innovations, public administration, branding.

Постановка проблеми. Сучасна рекреаційно-туристична сфера України опинилася перед подвійним викликом, а саме необхідністю швидкого відновлення у повоєнний період та потребою в докорінній цифровій трансформації. Традиційні моделі управління туризмом вичерпують свій ресурс, не забезпечуючи належного рівня персоналізації послуг та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу. У цьому контексті виникає концепція смарт-туризму (smart-tourism), яка базується на використанні інноваційних технологій для підвищення ефективності галузі. Проте в Україні механізми впровадження «розумних» технологій часто розглядаються відірвано від принципів сталого розвитку, що створює ризик техногенного навантаження на рекреаційні зони замість їхнього збереження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розбудови рекреаційно-туристичного комплексу крізь призму економічних реформ та принципів сталого розвитку є об'єктом активних дискусій у колі українських дослідників. Кривень О. В. [2] та Кучеренко В. С., Бут М. Г., Фокін С. П. [5] розглядають рекреацію та туризм як важливий інструмент соціально-економічного розвитку України та підвищення її інвестиційної привабливості. Визначенню концептуальних засад сталого розвитку рекреаційно-туристичної сфери присвячено праці Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Савчук А.І. Пісарєвою І.В. проведено комплексне дослідження структурних елементів

смарт-туризму, зокрема ролі цифрової трансформації у вдосконаленні сервісів, збагаченні вражень мандрівників та підтримці екобалансу територій. Попри наявні напрацювання, механізми інтеграції смарт-технологій як інструменту сталого розвитку рекреаційно-туристичної галузі України залишаються недостатньо дослідженими, що визначає нагальну потребу в проведенні даного дослідження.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і визначення перспектив упровадження смарт-туризму як інноваційного напрямку сталого розвитку рекреаційно-туристичної сфери України, а також визначення ключових напрямів його впровадження з урахуванням сучасних викликів і потенціалу цифрових технологій, в тому числі для посилення брендингу територій.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було застосовано такі методи: метод теоретичного узагальнення, статистико-економічний аналіз, порівняльний аналіз, класифікація та типізація, таблично-графічний метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера рекреації та туризму охоплює повний цикл формування та надання послуг, специфіка яких полягає у задоволенні оздоровчих, пізнавальних та соціокультурних запитів споживачів [1], охоплює інфраструктуру, ресурси та послуги, які забезпечують організацію рекреаційної та туристичної діяльності (рис. 1) і виступає «важливим інструментом соціально-економічного розвитку та інвестиційної привабливості України» [2].

Рис. 1. Основні складові рекреаційно-туристичної сфери

Джерело: сформовано авторами на основі [1]

Головною метою функціонування рекреаційно-туристичної сфери є забезпечення комфортних умов для якісного відпочинку, оздоровлення, задоволення культурних, соціальних та естетичних потреб населення. Завдяки цій сфері можуть прискорюватись структурні зміни в господарських комплексах регіонів, сприяючи розвитку територій та підвищуючи рівень їх конкурентоспроможності [2].

Для післявоєнного відновлення України уряд визначив пріоритетні сектори економіки, які мають стати фундаментом для стрімкого розвитку та довгострокового зростання держави [3]. І хоча, на поточний момент рекреаційно-туристична сфера не входить до переліку перспективних галузей, але все ж таки її потенціал є значним.

Згідно даних Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ), не зважаючи на війну та складні умови розвитку рекреаційно-туристичної сфери у столиці та у 22 областях України в 2024 році спостерігався ріст податкових надходжень у порівнянні з 2023 р. (табл. 1) [4].

Найбільший розмір сплачених податків зафіксовано у шести областях України (Дніпропетровській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Одеській) та по м. Київ.

Рекреаційно-туристична сфера в той чи інший спосіб ув'язана з окремими сегментами з наведеного переліку перспективних галузей економіки [5].

Розвиток туризму та рекреації безпосередньо пов'язаний з реалізацією низки цілей сталого розвитку [6]. Тож перспективи розвитку рекреаційно-туристичної сфери спиратимуться на сталість в розрізі: збереження природного середовища та біорізноманіття;

підтримку місцевих громад та їх культури; економічну вигоду для місцевого населення. Тому об'єднання культурної спадщини, екологічних практик та технологій стає важливим аспектом сталого розвитку туристичних дестинацій, оскільки дозволяє зберігати унікальні культурні та природні ресурси, одночасно забезпечуючи розвиток туризму без шкоди для довкілля і громади. Крім того, орієнтація саме на сталий туризм вимагає від усіх учасників цієї галузі відповідної адаптації до таких тенденцій.

Досягнення окремих складових зазначених цілей сталого розвитку можна реалізувати через кілька ключових завдань, серед яких:

1. Збереження культурного надбання та підтримка локальних традицій, включаючи історичні пам'ятки, традиційні ремесла, музичні та гастрономічні звичаї, які виступають важливим елементом туристичної привабливості. Водночас, важливо інтегрувати ці елементи в сталий розвиток через:

- збереження та популяризацію традицій і локальних ремесел – включення історичних пам'яток, звичаїв, ремесел, гастрономії та фольклору у туристичні продукти, що сприятиме збереженню традиційних навичок та способів життя, забезпечуючи економічний розвиток громади;
- освітні програми для туристів, що розповідають про значення культурної спадщини та сприяють більш усвідомленому та відповідальному ставленню до об'єктів, а місцеві мешканці стають амбасадорами своєї культури, надаючи автентичний досвід туристам;
- ревіталізацію культурних об'єктів - інвестування у реставрацію пам'яток і адаптацію їх для сучасного використання (наприклад, музеї, екскурсійні маршрути).

Таблиця 1

Аналіз динаміки податкових надходжень від тургалузі по областях за рік (2021–2024 рр.) [4]

Податкові надходження, млн.грн.	2021	2022	2023	2024
Вінницька	27,4	23,9	29,9	41,3
Волинська	13,3	11,8	15,9	24,3
Дніпропетровська	98,4	69,5	98,1	128,8
Донецька	59,6	18,8	8,8	14,5
Житомирська	14,1	9,0	14,5	20,8
Закарпатська	59,5	72,4	94,2	130,4
Запорізька	98,6	26,2	15,2	25,8
Івано-Франківська	132,0	159,7	138,8	248,5
Київська	125,4	163,9	239,0	284,1
Кіровоградська	15,2	10,9	15,8	22,4
Луганська	9,2	1,9	0,5	0,2
Львівська	215,4	273,8	245,5	440,0
Миколаївська	45,9	14,3	21,7	25,6
Одеська	210,8	87,6	98,8	160,5
Полтавська	43,5	34,6	45,4	65,1
Рівненська	16,2	14,1	20,1	31,5
Сумська	11,4	7,3	9,8	14,1
Тернопільська	17,3	15,1	19,6	27,5
Харківська	104,8	38,9	49,6	47,7
Херсонська	58,7	10,4	1,7	3,0
Хмельницька	21,4	22,6	31,2	41,2
Черкаська	23,0	17,4	20,7	34,2
Чернівецька	18,2	20,7	28,8	39,1
Чернігівська	18,6	11,3	10,8	16,2
м. Київ	773,9	415,2	499,3	982,0

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

2. Розвиток екологічно сталого туризму з реалізацією екологічних практик, спрямованих на зменшення антропогенного навантаження на довкілля та раціональне використання природних багатств. За туристичними трендами Google у 2024 р. все більше людей починають цікавитись екотуризмом. Такий підхід можливо реалізувати через розвиток екологічно чистих транспортних засобів (електричні автобуси, велосипеди, пішохідні маршрути) для переміщення туристів; посилення уваги до збереження природних екосистем, а також регулювання доступу туристів до чутливих природних територій; використання принципів «зеленого будівництва» для розбудови туристичної інфраструктури, відновлення екосистем через залучення туристів до проектів із заліснення, очищення водойм чи інших природоохоронних ініціатив.

3. Запровадження інноваційних технологій, яке допомагає ефективніше поєднувати культуру, екологію та туризм. Серед прикладів таких інновацій можна навести цифрові платформи для просування культурної спадщини (мобільні додатки або віртуальні тури, які дають змогу ознайомитись з культурними пам'ятками, не завдаючи шкоди самим об'єктам); розумні технології для управління туристичними потоками, за допомогою яких можна контролювати кількість туристів на популярних маршрутах або в певних об'єктах, щоб уникнути

перенавантаження; застосування технологій у збереженні культурної спадщини (3D-сканування та реставрація пам'яток за допомогою новітніх методів) тощо.

4. Співпраця місцевих громад, підприємців та органів місцевого самоврядування, оскільки для забезпечення сталого розвитку необхідно, щоб усі сторони працювали разом, враховуючи інтереси кожної з них.

Виконання цих завдань дозволить сформувати потужні туристичні бренди, які будуть магнітом для відвідувачів, водночас гарантуючи екобалансований розвиток та недоторканність місцевих ресурсів на роки вперед. Слід зазначити, що подібні можливості є реальними лише за умови розвитку тих самих інноваційних форм функціонування рекреаційно-туристичної сфери, в основі яких лежить баланс між природоохоронними заходами, соціальним благополуччям та довгостроковим економічним зростанням (табл. 2).

Пошук форм інноваційних підходів до створення поствоєнної моделі розвитку рекреаційно-туристичної сфери є наріжним питанням як для науковців, так і для бізнесу [7].

Детально зупинимось на смарт-туризмі, значущість якого невідносно зростає в сучасних умовах, в тому числі через війну в Україні.

Смарт-туризм та сталий розвиток тісно пов'язані, оскільки обидві концепції орієнтовані на тривимірну

Таблиця 2

Напрями інноваційних форм функціонування рекреаційно-туристичної сфери на засадах сталого розвитку

Напрямок	Особливості	Інновації
Смарт-туризм	Застосування цифрових технологій для оптимізації туристичних процесів.	– використання мобільних додатків для навігації, бронювання та отримання інформації про культурні або природні пам'ятки; – впровадження систем «розумних» туристичних маршрутів із сенсорами для моніторингу екологічного стану територій; – віртуальні тури для мінімізації навантаження на популярні туристичні зони.
Волонтерський туризм (соціально відповідальний туризм)	Акцент на участі туристів у соціальних ініціативах	– волонтерські тури для відновлення екосистем (наприклад, відновлення зруйнованих територій; висадка дерев); – програми співпраці з місцевими громадами для розвитку інфраструктури; – туристичні пакети, частина доходу від яких спрямовується на благодійність.
Екотуризм (в тому числі сезонно-адаптований туризм)	Орієнтований на збереження природи та мінімізацію впливу туристів на довкілля	– використання відновлюваних джерел енергії в рекреаційних об'єктах; – екологічні тури; – впровадження біорозкладних матеріалів у туристичному обладнанні; – використання електротранспорту для перевезення туристів; – створення «карбонового сліду» для кожного туристичного маршруту та його компенсація через висадку дерев або підтримку екопроектів; – розробка сезонних екомаршрутів, які враховують зміни в природному середовищі; – льодові готелі чи глемпінги, які функціонують лише в зимовий період; – осінні й весняні фестивалі, які підтримують локальну флору та фауну.
Сільський туризм	Поєднання відпочинку з ознайомленням із традиціями сільського життя та підтримкою місцевих громад.	– екоферми; – органічні продукти у харчуванні гостей; – проведення майстер-класів з екологічного землеробства та ремесел.
Відновлювальний туризм (велнес-туризм)	Орієнтований на фізичне та психічне оздоровлення туристів	– застосування біофільного дизайну в туристичних комплексах (наприклад, інтеграція природних елементів у будівлі); – екопрограми, спрямовані на стрес-менеджмент та медитацію; – інтеграція локальної медицини й натуральних ресурсів (мінеральні води, грязі).
Культурно-освітній туризм	Пропонує можливості для навчання та культурного обміну.	– організація інтерактивних історичних реконструкцій; – віртуальні музеї та квест-тури з елементами доповненої реальності (AR); – програми розвитку міжкультурної взаємодії.

Джерело: сформовано авторами

стабільність, а саме екологічну, соціальну та фінансову, зокрема в туризмі.

Смарт-туризм – це концепція, яка передбачає використання сучасних цифрових технологій (цифрові інструменти, великі дані (Big Data), інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI) тощо) для покращення туристичного досвіду, підвищення ефективності туристичних послуг і створення стійких рішень для управління туристичними ресурсами. Його основними цілями є:

- ефективність використання ресурсів (смарт-технології допомагають моніторити та зменшувати використання води, енергії та інших ресурсів, що є вагомим внеском у виконання міжнародних зобов'язань у сфері сталого розвитку);

- оптимізація природокористування (розробка екологічно чистих маршрутів, впровадження систем управління трафіком та зменшення викидів вуглецю завдяки оптимізації транспорту);

- підвищення якості життя місцевих громад (завдяки технологіям, міста й регіони можуть коригувати стратегії розвитку; просувати культурну спадщину, ремесла і локальні ініціативи, що забезпечує економічну підтримку місцевому населенню);

- забезпечення комфортного, персоналізованого та екологічного досвіду для туристів (інформаційні системи допомагають туристам краще орієнтуватися, вибирати екологічно відповідальні послуги та глибше знайомитися з місцевою культурою, не завдаючи шкоди) тощо.

Для України смарт-туризм може стати ефективним інструментом відновлення та переосмислення бренду туристичних територій, зокрема в контексті післякризового розвитку. Впровадження смарт-технологій у рекреаційно-туристичній сфері сприятиме формуванню образу України як інноваційної, безпечної та орієнтованої на сталий розвиток туристичної дестинації.

Так, за даними Data Arpeal Company, у сфері гостинності наразі майже 49% бронювань здійснюється

онлайн, і очікується, що до 2026 року ця цифра досягне 74%, а четверта частина всіх бронювань надходить через смартфон [8].

Можливість розвитку такого виду туризму передбачає низку компонентів (рис. 2).

Важливою умовою ефективного впровадження смарт-туризму є активна участь органів публічного управління у формуванні та реалізації бренд-стратегій територій. Координація дій між державними структурами, органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадськістю забезпечує системний підхід до бренд-менеджменту та підвищує результативність смарт-ініціатив.

Роль публічного управління у розвитку смарт-туризму є фундаментальною, оскільки держава та місцева влада виступають не просто контролерами, а стратегічними модераторами екосистеми.

Розглянемо, як саме органи публічного управління впливають на бренд-стратегії територій через призму смарт-технологій:

- по-перше – це створення регуляторного та цифрового фундаменту (публічне управління забезпечує «правила гри», без належної нормативної бази смарт-ініціативи залишаться розрізненими проєктами);

- по-друге – ефективний бренд-менеджмент у смарт-туризмі неможливий зусиллями лише одного сектору (публічно-приватне партнерство як механізм координації);

- публічне управління використовує цифрові інструменти для трансляції унікальності території (формування ідентичності бренду через «Smart-імідж»);

- моніторинг та управління репутацією (використання ШІ для аналізу відгуків туристів дозволяє публічним управлінням коригувати стратегію просування в режимі реального часу).

У контексті смарт-туризму орган публічного управління трансформується з «адміністратора» на «менеджера вражень» та «інтегратора цифрових рішень». Системність досягається тоді, коли бренд-стратегія

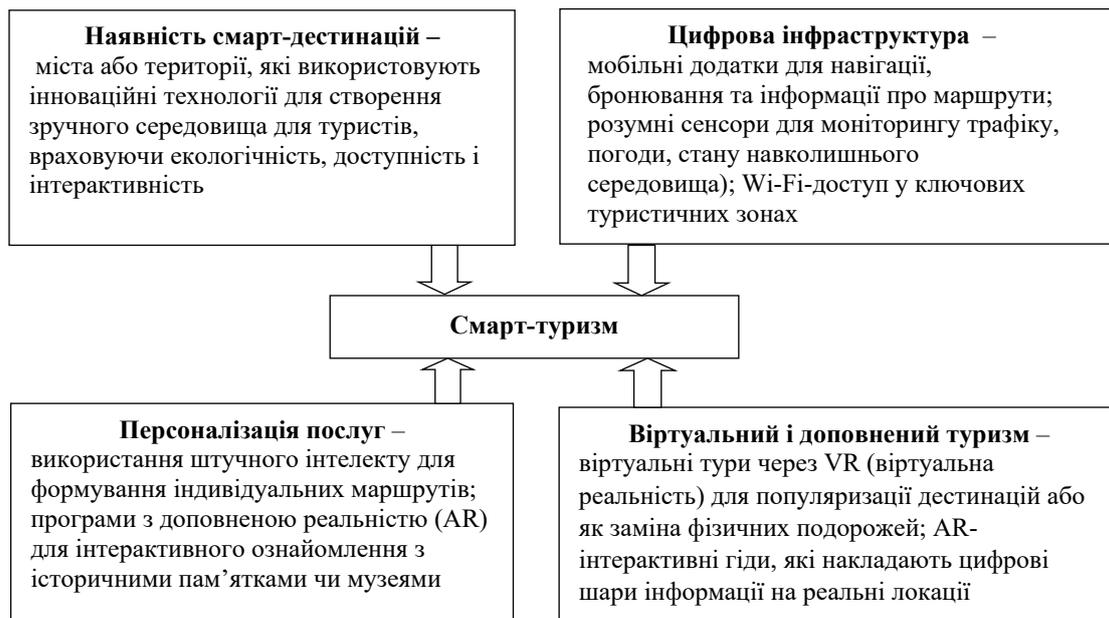

Рис. 2 Компоненти смарт-туризму в розрізі сталого розвитку

Джерело: побудовано авторами

стає частиною загального плану цифрової трансформації регіону, де кожен крок бізнесу чи громади підкріплений технологічною інфраструктурою та підтримкою держави.

Орієнтація на цифрові технології посилює конкурентні переваги за рахунок покращення обслуговування клієнтів та мінімізує негативний вплив на довкілля [9]. При цьому як інноваційна форма функціонування рекреаційно-туристичної сфери на засадах сталого розвитку він надає низку переваг різним зацікавленим групам (табл. 3).

На сьогоднішній день розвиток смарт-туризму спостерігається як в усьому світі, так і в Україні, зокрема. Але його потенціал ще далеко невичерпаний. Особливо враховуючи той факт, що серед туристів все більше зростає попит на інструменти, додатки та сервіси на основі сучасних цифрових технологій та штучного інтелекту, які дозволяють завчасно спланувати будь-яку подорож; отримати персоналізовані пропозиції щодо маршрутів; знайти ключову інформацію про культурні чи історичні пам'ятки, цікаві об'єкти; придбати найбільш доступні квитки на необхідний транспорт; забронювати бюджетні місця в готелі; завжди мати при собі безкоштовного місцевого гіда або перекладача; уникати зайвого стресу тощо [10].

Так, наприклад, можна скористатись мобільними додатками Google Maps із функцією «екологічного маршруту», яка обирає шлях із найменшими витратами палива; TripAdvisor із системою автоматичних рекомендацій на основі уподобань користувача; Travel Fellow та Let's Odesa – для планування самостійної, вільної подорожі містом; Green Trails – з інформацією про всі маршрути та обходи Зелених стежок одного з районів Німеччини; e-comon.org.ua – з можливістю розрахувати екологічний слід людини тощо, і таких прикладів вже багато.

За допомогою VR і AR технології можна здійснити віртуальні тури по найвідомішим туристичних об'єктам світу (Колізей в Римі з можливістю побачити, як він виглядав у часи розквіту, AR-гіди Лувра накладають цифрові описи прямо на об'єкти).

Низка міст світу, зокрема, Барселона, Сінгапур, Лондон, Париж Амстердам та інші характеризуються як smart-city (смарт-міста, розумні міста), оскільки

активно використовують смарт-системи для управління туристичними потоками, оптимізації транспортної інфраструктури та підвищення екологічності. На світовому рівні навіть запроваджено рейтингування за Індексом розумних міст (Smart city Index).

Зокрема, в Барселоні розроблено систему інтелектуального управління туристичними потоками через мобільні додатки, які пропонують маршрути з найменшим скупченням людей; в Сінгапурі є інтерактивні туристичні путівники з інформацією про транспорт, пам'ятки та культурні заходи в реальному часі; в Амстердамі запущено проєкт ECO coins (екомонети), завдяки якому встановлено контейнери з QR-кодами, куди люди передають сміття на переробку і відправляючи фото отримують монети у спеціальному додатку (наразі ECO coins вже запущені в L'Oreal та Booking.com).

В Україні концепція смарт-туризму також активно впроваджується в багатьох містах, особливо в культурних, історичних і туристичних центрах (табл. 4).

З наведених прикладів по містах України бачимо, що в країні активно запроваджується використання віртуальних 3D турів, яке може стосуватись готелів, закладів харчування (ресторани, кафе тощо), культурно-розважальних закладів (фітнес центри, більярди, салони краси), театрів, виставкових зал, музеїв, лікувально-оздоровчих закладів, проведення екскурсій та ознайомлення з архітектурними, культурними, історичними пам'ятками тощо.

Віртуальні тури мають низку плюсів та мінусів (табл. 5), але за сучасних українських реалій, саме переваги таких турів можуть дати людям відчуття спокою, комфорту та емоційного задоволення.

Зазначимо, що використання цифрових технологій, VR- та AR-контенту є важливим не тільки з точки зору розвитку туризму та рекреації, а має особливе значення в умовах війни, коли росія знищує видатні об'єкти і пам'ятки, викрадає артефакти. Тож питання збереження нашої культурної спадщини на майбутніх покоління виходить на новий рівень [11].

Активно допомагає в розвитку смарт-туризму УКФ (Український культурний фонд), який підтримує візуальне мистецтво, аудіовізуальне мистецтво, що передбачають створення культурно-мистецького продукту

Таблиця 3

Переваги розвитку смарт-туризму

Для туристів	Для туроператорів і готельного бізнесу	Для громад і місцевої влади	Для довкілля
– зручність і доступність (туристи отримують доступ до актуальної інформації через мобільні додатки або онлайн-сервіси); – персоналізований досвід (можливість налаштування маршруту відповідно до інтересів, бюджету та часу); – економія часу (завдяки інтерактивним картам і попередньому плануванню маршруту).	– оптимізація процесів (оптимізація робочого навантаження); – аналітика даних (вивчення поведінки туристів для покращення сервісу та розробки нових продуктів); – підвищення доходів (цифрові канали сприяють залученню ширшої аудиторії).	– ефективне управління ресурсами (моніторинг туристичних потоків для зменшення перевантаження популярних об'єктів); – збереження культурної спадщини (створення і використання цифрових копій пам'яток для захисту оригіналів від зносу); – сталий розвиток (зменшення негативного впливу туризму на екологію через інтеграцію зелених технологій).	– зменшення викидів CO₂ (завдяки впровадженню електротранспорту та цифрових технологій для дистанційних турів); – екологічна освіта (інформаційні кампанії через інтерактивні додатки, які нагадують туристам про правила поведінки в природоохоронних зонах).

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 4

Приклади реалізації концепції смарт-туризму в Україні

Місто	Реалізовані заходи та проекти смарт-туризму
Івано-Франківськ	Смарт-додатки для туристів: – Мобільний додаток «В Похід Карпатами» з маршрутами та рекомендаціями. Інтерактивні стенди: – Інформаційні панелі з електронними мапами та рекомендаціями. Цифрова екологічна освіта: – Екомаршрути в Карпатах з інтерактивними інформаційними табличками та гідами
Кам'янець-Подільський	AR-технології: – Кам'янець-Подільська фортеця представлена у 3D-моделі, що дозволяє побачити, як виглядали її стіни у минулому. Інтерактивні квести: – Тематичні маршрути-квести, які інтегрують мобільні додатки для пошуку підказок і вирішення завдань. Екоініціативи: – Впровадження систем моніторингу екологічного стану популярних туристичних зон.
Київ	Мобільні додатки та інтерактивні карти: – Kyiv City Guide – мобільний додаток для туристів із маршрутами, рекомендаціями щодо пам'яток, музеїв, кафе та заходів. – Інтерактивна карта міста на сайті Київської міської ради, яка включає дані про транспорт, готелі та туристичні маршрути. Доповнена реальність (AR): – AR-екскурсії вулицями Києва, що дозволяють побачити, як виглядали історичні будівлі у минулому. QR-коди на пам'ятках: – QR-коди на туристичних об'єктах і пам'ятках кількома мовами; – Проект «Шукай!» – історія Києва у бронзових мініскульптурках.
Львів	Система «Lviv Smart City»: – Додаток Lviv Travel – інформація про події, готелі, маршрути громадського транспорту та культурні об'єкти. Міський Wi-Fi: – У центрі міста створено зони безкоштовного Wi-Fi для туристів. Мультимедійні музеї: – Львівський історичний музей пропонує інтерактивні експозиції, які включають аудіогіди та мультимедійні стенди. VR-тури: – Львівська ратуша пропонує VR-тур, який дозволяє відвідувачам побачити панораму міста.
Одеса	Смарт-додатки для туристів: – Odessa Guide – додаток із маршрутами, інформацією про пляжі, ресторани та історичні місця. QR-коди: – QR-коди на туристичних об'єктах для отримання інформації про пам'ятки. Онлайн-карта міста: – Інтерактивна карта з рекомендаціями для відвідування, зокрема пляжів, музеїв та культурних закладів. VR-тури та AR-контент: – Доповнена реальність для історичних екскурсій, наприклад, про перші кінозали Одеси.
Ужгород	QR-коди на туристичних маршрутах: – Туристичний маршрут «Міні-скульптури Ужгорода» оснащений QR-кодами з інформацією про кожен скульптуру. Мультимедійні екскурсії: – Ужгородський замок пропонує екскурсії з використанням мобільного додатку, що відтворює історичні сцени. Цифрові карти: – Карти для велосипедних маршрутів і прогулянок вздовж річки Уж.
Харків	Віртуальні тури: – віртуальні 3D-тури топовими об'єктами, пам'ятками і найбільш популярними маршрутами Харківщини (Сад імені Т. Г. Шевченка, Дзеркальний струмінь, Журавлівський гідропарк та інші). Мобільний додаток «Smart Kharkiv»: – Дозволяє отримувати інформацію про міський транспорт, культурні події та маршрути для туристів. Смарт-зупинки громадського транспорту: – З інформаційними табло про рух транспорту та можливість зарядки мобільних пристроїв. Велосипедні маршрути: – Інтерактивна карта веломаршрутів із доступними пунктами прокату велосипедів.
Чернівці	Інтерактивні гіди: – Система інтерактивних гідів для ознайомлення з архітектурними пам'ятками міста. VR-тури: – Віртуальна екскурсія Резиденцією митрополитів Буковини та Далмації (об'єкт ЮНЕСКО). Цифрові аудіогіди: – Доступні кількома мовами для прогулянок містом.

Джерело: сформовано авторами

Плюси та мінуси віртуальних турів

Плюси віртуальних турів	Мінуси віртуальних турів
– імітують реальну поїздку, що дозволяє отримати повніше враження від місця, ніж фотографії чи відео; – дозволяють глядачеві самому вибирати маршрут, вивчати деталі та кути, які йому цікаві; – пропонують взаємодію та залученість до процесу, що дозволяє краще зрозуміти та запам'ятати інформацію про місце; – можуть бути доступні в будь-який час, що є особливо зручним для людей, які не можуть відвідати місце особисто.	– можуть вимагати спеціальні пристрої, такі як віртуальні окуляри або джойстики, що може обмежувати доступність деяких користувачів; – вимагають додаткових зусиль та часу для створення, що може підвищувати вартість створення контенту; – не завжди можна передати атмосферу місця, що може бути важливим для створення повного враження про місце.

Джерело: сформовано авторами

в тому числі у вигляді віртуального музею (в тому числі 3D-тур), цифрового продукту (архів/каталог, 3D-модель) тощо [12].

Наразі в Україні запущено проєкт «Музейний портал», який створено для популяризації культури, науки та музейної справи, що безпосередньо пов'язано з розвитком туризму. На сьогоднішній день на Порталі представлено 250 музеїв України та світу, які 242 з яких пропонують віртуальні тури, а 12 пропонують віртуальний тур разом з експозицією [13].

Віртуальний проєкт «Музеї просто неба» пропонує інтерактивні тури сімома знаковими музеями України (від Ужгорода до Запоріжжя) з професійним аудіосупроводом про побут та історію [14].

Завдяки технологіям VR, дронам та круговим панорамам, проєкт «Війна впритул» (2022) дозволяє міжнародній спільноті побачити справжні масштаби наслідків війни, створюючи ефект безпосередньої присутності на місцях злочинів проти українського народу [15].

Використання дронів у рекреаційній сфері відкриває нові можливості: від створення захопливих панорамних зйомок до оперативного контролю за безпекою туристів, що значно підвищує рівень сервісу та привабливість дестинацій [8].

Висновки. Отже, смарт-туризм є перспективним напрямом сталого розвитку рекреаційно-туристичної сфери України завдяки впровадженню сучасних технологій та забезпечує інноваційний підхід до подорожей, сприяє сталому розвитку, робить туризм доступнішим і екологічно безпечним, і, водночас, виступає потужним інструментом брендингу територій. Впровадження смарт-туризму відкриває нові перспективи для подорожуючих, бізнесу та місцевих громад, підвищує привабливість туристичних дестинацій. Інтеграція смарт-технологій у туристичну діяльність сприяє формуванню конкурентоспроможних брендів туристичних дестинацій, підвищенню якості туристичного продукту та забезпеченню сталого розвитку територій.

Бібліографічний список:

1. Жук П. В. Територіальний розвиток, природне довкілля, економіка: наукові розвідки: монографія. Львів, 2023. 257 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20230001.pdf> (дата звернення: 25.12.2025).
2. Кривень О. В. Рекреаційно-туристична сфера в контексті регіональних стратегій розвитку. *Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 24–26 травня 2017 року. 182 с. С. 67–68. URL: https://eprints.kname.edu.ua/45938/1/ilovepdf_com-68-69.pdf (дата звернення: 29.12.2025).
3. Які галузі економіки України мають найбільший потенціал зростання. URL: <https://dia.dp.gov.ua/yaki-galuzi-ekonomiki-ukra%D1%97ni-mayut-najbilshij-potencial-zrostantnya/> (дата звернення: 04.01.2026).
4. Туристична статистика: податкові надходження від тургалузі по регіонах/ ДАРТ. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turistichna-statistika-podatkovy-nadhodzhennya-vid-turgaluzi-po-regionah-2> (дата звернення: 04.01.2026).
5. Кучеренко В. С., Бут М. Г., Фокін С. П. Напрямки і тенденції розвитку рекреації і туризму в Україні на сучасному етапі. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 72. С. 192–198. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/72-2023> (дата звернення: 03.01.2026).
6. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 04.01.2026).
7. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О. Соціологічний та статистичний аспекти досліджень розвитку туризму в Україні. *Туризм і рекреація в Україні у воєнний та повоєнний час: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Полтава, 28 червня 2024 р. С. 39–42. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/zbirnyktez28062024.pdf> (дата звернення: 06.01.2026).
8. Технології майбутнього в туризмі та роль БпЛА у їх розвитку. URL: <https://culver.aero/uk/news/tehnologiyi-majbutnogo-v-turizmi-ta-rol-bpla-u-yih-rozvitku> (дата звернення: 08.01.2026).
9. Андрієнко А. О. Упровадження концепції “Smart City” в управлінні великими містами України: монографія. Вінниця, Україна: ГО «Європейська наукова платформа», 2023. 196 с.
10. Костенко І. Туристичні тренди 2024. Що найчастіше шукають мандрівники в Google і чому надають перевагу. URL: [https://www.rbc.ua/rus/news/turistichni-trendi-2024-shcho-naychastishe-1720534331.html](https://www.rbc.ua/rus/news/turistichni-trendi-2024-shcho-naychastishe-shukayut-mandrivniki-v-google-i-chomu-nadayut-perevagu) (дата звернення: 08.01.2026).
11. У Києві презентували реєстр Музейного фонду України. Офіційний сайт Міністерства культури та стратегічних комунікацій України. URL: <https://mcs.gov.ua/news/u-kyievi-prezentuvaly-reyestr-muzejnogo-fondu-ukrayiny/> (дата звернення: 05.01.2026).
12. Український культурний фонд (УКФ). Офіційний сайт. URL: <https://ucf.in.ua/> (дата звернення: 05.01.2026).
13. Музейний портал. URL: <https://museum-portal.com/ua/muzeyi> (дата звернення: 04.01.2026).
14. Віртуальний тур українськими музеями просто неба. URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> (дата звернення: 03.01.2026).
15. Проєкт «Війна впритул». URL: <https://war.city/uk/about-us/> (дата звернення: 05.01.2026).

References:

1. Zhuk P. V. (2023) Terytorialnyi rozvytok, pryrodne dovkillia, ekonomika: naukovy rozvidky: monohrafiia [Territorial development, natural environment, economy: scientific exploration: monograph]. Lviv, 257 p. Available at: <https://ird.gov.ua/irdp/p20230001.pdf> (accessed December 25, 2025)
2. Kryven O. V. (2017) Rekreatsiino-turystychna sfera v konteksti rehionalnykh stratehii rozvytku [Recreational and tourism sector in the context of regional development strategies]. *Ekonomichni problemy ta perspektyvy rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva na suchasnomu etapi: materialy V mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, Kharkiv, 24–26 travnia 2017 roku. 182 p. pp. 67–68. Available at: https://eprints.kname.edu.ua/45938/1/ilovepdf_com-68-69.pdf (accessed December 29, 2025).
3. Iaki haluzi ekonomiky Ukrainy maiut naibilshyi potentsial zrostantia [Which sectors of Ukraine's economy have the greatest growth potential]. Available at: <https://dia.dp.gov.ua/yaki-galuzi-ekonomiki-ukra%D1%97ni-mayut-najbilshij-potencial-zrostantia/> (accessed January 4, 2026)
4. Turystychna statystyka: podatkovy nadkhodzhennia vid turhaluzi po rehionakh/ DART [Tourism statistics: tax revenues from the tourism industry by region/ DART]. Available at: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turistichna-statistika-podatkovy-nadhodzhennya-vid-turgaluzi-po-regionah-2> (accessed January 4, 2026)
5. Kucherenko V. S., But M. H., Fokin S. P. (2023) Napriamky i tendentsii rozvytku rekreatsii i turyzmu v Ukraini na suchasnomu etapi [Directions and trends in the development of recreation and tourism in Ukraine at the present stage]. *Infrastruktura rynku: elektronnyi nauково-praktychnyi zhurnal*. 2023. №72. pp. 192–198. Available at: <http://www.market-infr.od.ua/uk/72-2023> (accessed January 4, 2026)
6. Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denniy u sferi staloho rozvytku na period do 2030 roku [Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development]. Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (accessed January 4, 2026)
7. Iehorova O. V., Dorohan-Pysarenko L. O. (2024) Sotsiolohichni ta statystychnyi aspekty doslidzhen rozvytku turyzmu v Ukraini [Соціологічний та статистичний аспекти досліджень розвитку туризму в Україні]. *Turyzm i rekreatsiia v Ukraini u voiennyi ta povoienniyi chas: zbirnyk materialiv Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii*, m. Poltava, 28 chervnia 2024 r. pp. 39–42. Available at: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/zbirnyktez28062024.pdf> (accessed January 6, 2026)
8. Tekhnologii maibutnoho v turyzmi ta rol BpLA u yikh rozvytku [Future technologies in tourism and the role of UAVs in their development]. Available at: <https://culver.aero/uk/news/tehnologiyi-majbutnogo-v-turyzmi-ta-rol-bpla-u-yih-rozvitkuhttps://sdgs.un.org/2030agenda> (accessed January 8, 2026)
9. Andriienko A. O. (2023) Uprovadzhenntia kontseptsii “Smart City” v upravlinnia velykymy mistamy Ukrainy: monohrafiia [Упровадження концепції “Smart City” в управління великими містами України: монографія]. Vinnytsia, Ukraina: НО “Ієвропеїска наукова платформа”, 196 p. (in Ukrainian)
10. Kostenko I. (2024) Turystychni trendy 2024. Shcho naichastishe shukaiut mandrivnyky v Google i chomu nadaiut perevahu [Travel trends 2024. What travelers search for most often on Google and why they prefer it]. Available at: <https://www.rbc.ua/rus/news/turistichni-trendi-2024-shcho-naychastishe-1720534331.html> (accessed January 8, 2026)
11. U Kyievi prezentuvaly reiestr Muzeinoho fondu Ukrainy. Ofitsiinyi sait Ministerstva kultury ta stratehichnykh komunikatsii Ukrainy [The register of the Museum Fund of Ukraine was presented in Kyiv. Official website of the Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine]. Available at: <https://mcs.gov.ua/news/u-kyievi-prezentuvaly-reyestr-muzejnogo-fondu-ukrayiny/> (accessed January 8, 2026)
12. Ukrainyskyi kulturnyi fond (UKF). Ofitsiinyi sait [Ukrainian Cultural Foundation (UCF). Official website]. Available at: <https://ucf.in.ua/> (accessed January 5, 2026)
13. Muzeinyi portal [Museum portal]. Available at: <https://museum-portal.com/ua/muzeyi> (accessed January 4, 2026)
14. Virtualnyi tur ukrainskymy muzeiamy prosto neba [Virtual tour of Ukrainian open-air museums]. Available at: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> (accessed January 3, 2026)
15. Proiekt “Viina vprytul” [The “Close War” project]. Available at: <https://war.city/uk/about-us/> (accessed January 5, 2026)

Дата надходження статті: 07.01.2026

Дата прийняття статті: 02.02.2026

Дата публікації статті: 02.03.2026